

Literatūras ceļvedis

Nr. 1/2019
Janvāris/Februāris
ISSN 2592-8392

Pie lasītājiem dodas LNB "Literatūras ceļveža" 2019. gada pirmais – janvāra un februāra apvienotais – numurs. Izdevuma sagatavotāji cer, ka ar jaunu grāmatu ziņām esam gaidīti. Jau ierasts katra numura ievadā sniegt nelielu konkrētās grāmatu izlases raksturojumu. Līdzīgi iepriekšējam, arī jaunajā numurā baudāma tēmu un adresācijas, kā arī nacionālā daudzveidība. Daži ieteiktie izdevumi vēl gluži "silti" – varat mēģināt kļūt par pirmajiem to pircējiem un vērtētājiem, jo mūsu partneri – LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas mācībspēki un studenti – allaž cenšas izcelt jaunus, kultūrvēsturiski nozīmīgus un oriģinālus izdevumus, turklāt apbrīnojama ir viņu prasme iedrošināt lasītāju ieinteresēties par mūsdienu latviešu dzeju! Pricējami, ka ieteicēju pulkam pamazām pievienojas LNB kolēģi – ar prieku par izlasītu vērtīgu grāmatu taču ir vērts dalīties gan ar kolēģiem, gan citiem grāmatmīļiem! Kā allaž, ir arī numura jaunums – sākot ar šo ceļveža numuru Latvijā populārā kultūras žurnāliste Liega Piešiņa piedāvā tematiskas grāmatu kopas, kuras rosinās no jauna paskatīties uz kādu vēsturiskā vai citā kontekstā mūsu valstij aktuālu, iespējams, nepelnīti nenovērtētu tēmu, vienkopus piedāvājot šīs tēmas atspoguļojumu dažādu latviešu rakstnieku interpretācijā. Šoreiz aplūkoti latviešu pretošanās kustības mazāk zināmie aspekti. Ar nepacietību gaidīsim nākamo tēmu pieteikumus, iespējams, arī saskaņā ar jūsu ierosinājumiem!

Sagatavotāji:

LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas mācībspēki: profesore Ieva Kalniņa, lektors, LU literatūras portāla "Ubi Sunt" projekta vadītājs Mārtiņš Laizāns, literatūrzinātnieks, emeritētais LU profesors Viesturs Vecgrāvis, profesore Māra Grudule, literatūrzinātniece Sigita Kušnere
LU Humanitāro zinātņu fakultātes Baltu filoloģijas maģistra studiju programmas studenti: Ruta Kurpniece, Estere Kalks-Čere, Undīne Kalniņa, Liene Bokmane, Madara Līgotāja, Anna Freiberga, Līga Sudare

Kultūras žurnāliste Liega Piešiņa

LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru galvenā bibliogrāfe Ieva Kraukle

LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru informācijas eksperte Lauma Remese

LNB ekspozīcijas "Grāmata Latvijā" muzejpedagoģe, projekta "Kultūras kanons" koordinatore Anita Smeltere

LNB Speciālo krājumu departamenta Mākslas un mūzikas centra Mākslas lasītavas galvenā bibliogrāfe Līga Goldberga

LNB Speciālo krājumu departamenta Mākslas un mūzikas centra Mākslas lasītavas galvenais bibliogrāfs Toms Herings

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Anda Saldovere

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Elita Vīksna

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Solvita Ozola

Korektore:

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Māra Jēkabsone

Maketētāja:

Enija Lukumiete

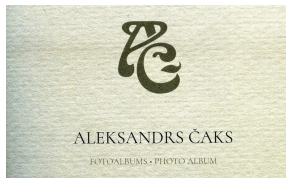
Par izdevumu atbild LNB Bibliotēku attīstības centrs
Grāmatu vērtējumos saglabāts vērtētāju individuālais stils

Seko un dalies ar
#lnblv

Facebook.com/lnb.lv
Twitter.com/LNB_lv
Instagram.com/lnblv
© Latvijas Nacionālā
bibliotēka, 2018

Ieva Kalniņa:

Aleksandrs Čaks. Fotoalbums. Sast. A. Medne. Rīga : Rīgas pašvaldības kultūras iestāžu apvienība, 2018. 62 lpp. ISBN 9789934566066.

Latvijas rakstnieku memoriālie muzeji ne tikai sargā un kopj literātu piemiņas vietas, uzņem apmeklētājus un stāsta tiem par dižgaru dzīvi, darbiem un priekšmetiem, bet arī veido rakstu krājumus, citātu izlases un pavārgrāmatas, kā arī izdod fotoalbumus.

Viens no jaunākajiem darbiem ir fotoalbums "Aleksandrs Čaks", kuru sastādījusi Čaka muzeja vadītāja Antra Medne. Fotografijas izseko Čaka dzīvi no agras bērnības līdz beidzamajiem dzīves gadiem. Pirmajā fotografijā redzams Čaks skaistā matroža kleitiņā, stāvot blakus mātei un tēvam. Fotografijas komentējusi A. Medne, viņa īpaši uzsver, ka Čaka tēvs Jānis Čadarainis bijis izcils drēbniekmeistars, kurš strādājis Rīgā, Lāčplēša un Marijas ielas apkārtnē, pamazām no Marijas ielas 51. nama virzoties uz centru. Viņš īrējis dzīvokļus un tajos iekārtojis savas darbnīcas. Tēvs šuva apģērbu arī dēlam un sievai – fotografijās redzamas viņu labi pašūtās drēbes.

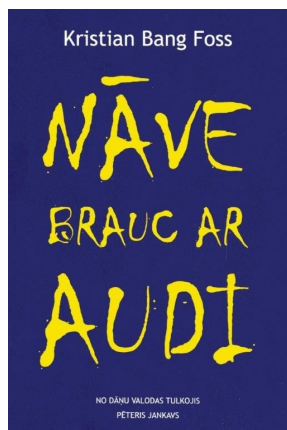
Čaks fotoalbumā redzams gan viens pats (efektīga ir viņa ģimnāzista cepure, kā arī momentuzņēmums, kur Čaks jau pāri pusmūžam sēž viens pie galda un norāda uz pudeli), gan koncentrējies, lasot fragmentus no epa "Mūžības skartie" A. Brigaderes prēmijas pasniegšanas laikā. Grāmatā publicētas visdažādākās grupu bildes – Čaks bērnībā mātes radu ģimenē, starp skolēniem, akadēmiskajā studentu vienotnē "Zelmenis", kopā ar Drabešu bērnu internātskolas skolotājiem, biedrības "Zaļās vārnas" dalībnieku vidū, arheoloģiskā ekspedīcijā. Fotografijās blakus Čakam redzam gan tēvu, gan tuvos draugus N. Strunki, J. Sudrabkalnu un citus, gan Čaka draudzeni Amāliju Rundeni, kurai veltīti viņa pirmie dzejoļi, gan sievu Annu Ēriku Elizabeti Bērziņu (ikdienā dažreiz sauktu par Anitu). Fotografiju komentāros norādīts, ka viņa ar Čaku iepazinās 1933. gada 8. novembrī, bet salaulājās 1941. gada 18. oktobrī Sv. Jāņa baznīcā.

Grāmata ir sena fotoalbuma stilizācija: sūnu zaļi auduma vāki, to iekšpusi rotā papīrs ar lapiņu attēliem, bet grāmatas lapas ir pelēkas – agrāk tāda krāsa bija raksturīga ģimenes fotoalbumiem (māksliniece Katrīna Vasiļevska). Grāmata būs noderīga latviešu literatūras skolotājiem, un iepriecinās gan Čaka dzejas, gan skaistu grāmatu un fotografiju cienītājus.

<https://www.delfi.lv/kultura/news/books/rigas-makslas-telpa-svines-aleksandra-caka-117-iubileju.d?id=50510595>

Atslēgvārdi:

latviešu dzejnieku biogrāfijas; fotoalbumi

Foss, Kristians Bangs. Nāve brauc ar Audi. Rīga : Mansards, 2018. 191 lpp. ISBN 9789934122019.

Kopš 2009. gada tiek piešķirta Eiropas Savienības Literatūras balva, Latvijā šo balvu ir saņēmuši: Inga Žolude (2011), Jānis Joņevs (2014) un Oskars Zebris (2017). Eiropas Savienības "Radošā programma" un nacionālie fondi atbalsta apbalvoto grāmatu tulkošanu citās Eiropas Savienības valodās. Dāņu rakstnieks Kristians Bangs Foss Eiropas Savienības Literatūras balvu saņēma 2013. gadā par romānu "Nāve brauc ar Audi", un Pēteris Jankavs to iztulkojis latviešu valodā.

Romāna centrā ir divi protagonistu – četrdesmit gadus vecs invalīdu palīgs Asgers un divdesmit divus vecais Valdemārs, kurš slimo ar muskuļu un sirds slimībām, turklāt viņam piemīt sindroms, kurš kavē cilvēka augšanu, tāpēc viņa kustības ir īslaicīgas. Romāna stāstījums ir "es" formā, tas ir Asgera stāsts, kurš dzīvo labā pilsētas rajonā kopā ar sievu un viņas meitu.

Abu vīriešu raksturs un dzīves pieredze ir ļoti atšķirīga. Asgers strādā kādā reklāmas aģentūrā, pasūtījums viņam morāli ir nepieņemams, strādāt arī sevišķi negribas, un reklāmas kampaņā viņš izmanto internetā atrastu attēlu. Kad šis fakts atklājas, priekšniekam rodas pamatojums viņu atbrīvot no darba. Seko bezgribas darbība pie televizora ar alus pudeli rokās uz dīvāna. Viņu atstāj sieva, bankas konts pamazām tiek iztukšots, mašīnas vairs nav, svars un izskats mainās, parādi krājas, un nepalīdz vairs pat Valsts sociālais dienests, tādēļ nākas pieņemt mazizglītotu cilvēku slikti apmaksāto invalīdu palīga darbu – citas izejas nav. Savukārt Valdemārs dzīvo viens pats nabadzīgā rajonā, viņa vecāki tikai gaida dēla pabalstus, toties viņam piemīt izturība un dzīvotgriba. Kopīga abiem ir humora izjūta, kura nereti palīdz saskatīt ikdienas absurdu.

Romāns iesākas kā sociālkritisks Kopenhāģenas piepilsētas Stenfortes raksturojums ("Ja tici, ka elle nepastāv, iesēdies B-līnijā un brauc līdz pašai Stenforteī"), kur valda nabadzība, bezcerība un vardarbība. Romāna fons ir traģikomisks, jautrās situācijas pāraug groteskā, pēc tam traģiskās ainās. Kad Valdemārs internetā izlasa par Marokas dziednieku – brīnumdari, viņš izlemj doties pie viņa, abiem tikai jāsadabū mašīna un nauda, kas izdodas visai viegli. Sociālkritiskais teksts pārtop par ceļa romānu. Asgers ir visai skeptisks attiecībā pret brauciena mērķi, tomēr priecājas, ka var tikt prom no Stenfortes. Ceļā viņi sastop dažādus cilvēkus, lielākā daļa no viņiem ir aizgājuši vai tikuši izstumti no aktīvās dzīves aprindām. Romāna autors izcili atveido tuksnesi gan pirms dziednieka sastapšanas, gan pēc tās. Nonākot ceļa galā, kļūst skaidrs, ka brauciena mērķis ir bijis cits. Tomēr atbildi uz jautājumu, kāpēc nāve brauc ar Audi, jāatklāj lasītājam pašam.

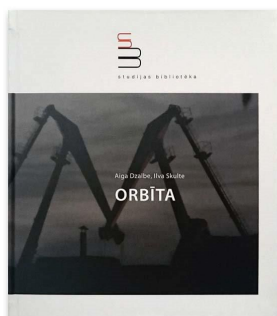
https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/gramatas-_nave-brauc-ar-audi_-recenzija.-ceriba-brauc-ar-folksvaqenu-14195284

<https://gramatasirmanilabakiedraudi.wordpress.com/2018/03/04/nave-brauc-ar-audi>

Atslēgvārdi:

mūsdienu dāņu romāns

Mārtiņš Laizāns:

Dzalbe, Aiga, Skulte, Ilva. Orbīta. Rīga : Neputns, 2018. 132 lpp. ISBN 9789934565519.

Ja interese par augstas kvalitātes apzīmogotu dzeju un mākslu pavada vairāku desmitgažu garumā vai arī ir vēlme iepazīt Latvijas un it sevišķi Rīgas dzejas un mākslas parādības pēcpadomju laikmeta kontekstā, tad mākslas zinātnieces Aigas Dzalbes un Rīgas Stradiņa universitātes asociētās profesores Ilvas Skultes pētījums par tekstgrupu "Orbīta" būs lielisks pavadonis atskatam un rokasgrāmata ieskatam šajā multimākslinieciskajā projektā kopš tā rašanās līdz pat mūsdienām, kad "Orbīta" jau kļuvusi par gravitācijas centru, ap kuru slaikas elipses met laikmetīgās mākslas un dzejas parādības.

"18 plus vienā" šķirkļi pētnieces ar dažādu M palīdzību (piemēram, Millenium, Metro, Moments) aplūko gan pašu "Orbītas" sakni, gan tekstgrupas pastāvēšanas gadu gaitā izvērsto sakņotni vietējos un starptautiskos mākslas un kultūrnorišu procesos. Šķirkļi veidoti atbilstoši "Orbītas" izpaušmju daudzveidīgumam – tajos sastapsim gan faktuālu informāciju, gan akadēmiskas atsauces uz laikmeta iezīmētājiem un atslēgvārdiem, kā arī interviju fragmentus ar orbītiešiem. Viss materiāls kopā sapludināts poētiski publicistiskā pārskatā, lai "Orbītu" jau pieredzējušajiem vieglā manierē atgādinātu dažādas dzejas akcijas, multimākslinieciskas performances, ballītes, projektus un pārējās gaumīgā avangardā ieturētās būšanas, savukārt jauniem interesentiem palīdzētu izprast, ka pēdējās divdesmitgadēs mākslu robežu izzušana ir ikdiena, un ne vienmēr saprotams, ko ar to visu iesākt.

Izdevums papildināts ar bagātīgu ilustratīvo materiālu, kas noteikti palīdz saprast un izprast "Orbītas" nosacīto "misiju", kā arī lokālo kultūru veidojoša spēka nozīmi. Tāpat lasītājs kā pielikumus īsumā var iepazīt gan pašas "Orbītas" darbības biogrāfiju, gan tās dalībnieku dzīvesgājumus, kā arī "Orbītas" izdevumu pārskatu. Atliek piebilst, ka tik izvērsti pētījumi tik augstā kvalitātē par mūsdienu Latvijas dzeju ir retums, līdz ar to būtu grēks neiepazīt šo grāmatu. Tā tikai nostiprinās "Orbītas" līdzjutēju orbītas, kā arī piesaistīs kā jaunus pavadonus tos, kas vēl tikai klejo dzejas un mākslas izplatījuma ārēs.

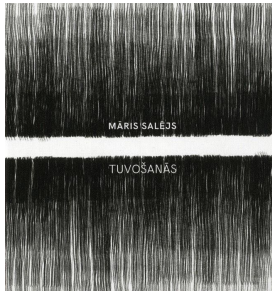
http://neputns.lv/book/orbita/#.XFk_Fs2xUuU

<https://klasika.lsm.lv/lv/raksts/pasaza/ilvas-skultes-un-aigas-dzalbes-petijums-orbita.a113733>

Atslēgvārdi:

laikmetīgā māksla; dzeja; performance; Latvijas mākslinieki

Skat. arī sadaļā: [lesaka LNB Mākslas un mūzikas centra Mākslas lasītava](#)

Salējs, Māris. Tuvošanās. Zanes Ernštreites grāmatas un vāka dizains. Rīga : Zvaigzne ABC, 2018. 60 lpp. ISBN 9789934076879.

Dzejnieka, atdzejotāja un literatūrzinātnieka Māra Salēja piektā dzejas krājuma “Tuvošanās” nosaukums var tikt izprasts vismaz divējādi – Salēja poētikas rokrakstu un gaisotni jau iepazīnušajiem tā drīzāk būs tīkama tuvība, savukārt tiem, kuri autoru tikai sāk iepazīt, šis krājums būs laba iespēja dzejniekam tuvoties. Turklāt piektais krājums ir droša liecība, ka mums ir darīšana ar nopietnu dzejnieku, kurš sevi jau ir pierādījis.

Arī grāmatas nelielais apjoms, kā arī dzejoļu gaumīgais īsums neatbaidīs lasītāju no kāda tikai Hēraklam veicama varoņdarba, bet gan sniegs tik trūkstošo laiku, lai dzejoļus pārlasītu, atgrieztos tajos, turpinot risināt kopā ar dzejas “es” dzīves un nāves jautājumus – krājums piesātināts gan ar zvaigžņotu, gan nebūtības piesātinātu Visumu, kam pa vidu ir vērojošais un jūtošais “es”. Lasot dzejoļus, šķiet, ka Dievs ir kaut kur tepat līdzās, teju aizsniedzams, taču ar jutekļiem tveramā pasaule tomēr aizspraucas priekšā, un “es” vienmēr paliek pastarpinājumā ar Dievu. Arī vārdos paustās maņu ainavas mums nevēstī kādu stāstu, drīzāk ļauj iejusties un iedzīvoties visbiežāk, jāsaka paradoksāli, romantisma ietonētā sirreālismā, savukārt reizēm attiecīgajās ainavās iederīgie tēli tomēr tiek izdzejoti Trākla manierē.

Lai gan varētu domāt, ka tāda klasiska dzejas dižforma kā sonets jau sen mirusi, un kurš nu vairs tādu vispār spēj uzrakstīt, Salējs piepulcējas tiem mūsdienu dzejniekiem (piemēram, Brūveris, Briedis, Pelšs, Vīguls), kuri turpina piedāvāt variācijas par šo mūžīgo žanru. Šķiet, ka Salējs jūtas ērti klasiskajās formās, bet bezžanru dzejoļi rada iespaidu par samērā glīti sakārtotām mirkļu atlūzām. Tomēr vārdu vijīgais smalkums ir, pieļauju, rūpīgas un ilgas to apstrādes rezultāts, tāpēc maldīgi domāt, ka dzejoļi ir vienkārši ainavu apraksti ar izjūtu atspulgiem. Kopumā par krājumu vismaz pirmais iespaids varētu būt, ka tas ir remdens. Tomēr tas nav trūkums – dzejnieks nav galēji uzbāzīgs ar saviem vērojumiem un atklājumiem, brīžiem šķiet, ka viņš nemaz saviem dzejoļiem nav klāt, tādā veidā mudinot lasītāju pilnā mērā iejusties dzejas personā, sak, dzejnieks tevi nemaz nevēro un neskatās, ko tu domā, ko jūti, vai saproti, vai spēj novērtēt – iedrošinājums ik lasītājam ķerties klāt lasīšanai.

Viesturs Vecgrāvis:

Māris Salējs tuvojas: kam?

Vispirms jābrīdina lasītājs, ka Salēja jaunākais krājums neatbildīs tiem stereotipiem, kādi tikuši attiecināti uz dzejnieka iepriekšējo poētisko jaunradi. Salēja radīto dzejas pasauli kritika raksturojusi kā mīļuma pasauli, piederīgu romantisma tradīcijai, kurā dominē “(..) ilgas pēc garīgā un materiālā saplūsmes” un tradicionāli pretstati, kā gaisma un tumsa, laicīgais un mūžīgais, iekšējais un ārējais, poētiskais un prozaiskais (Artis Ostups). Jaunajā krājumā tie funkcionē joprojām, taču atšķirīgā redzējumā un – galvenais! – citādā personiskā izjūtā. Simptomātisks jau ir krājuma nosaukums “Tuvošanās”. Tuvošanās kaut kam lielākam, kaut kam mūžīgākam par viena atsevišķa cilvēka dzīvi. Kaut kam tādām, kas tiecas pēc saskaņas, iekļaušanās kādā lielo apjēgumu ritumā, kur viens cilvēks ir tikai segments, kaut arī paskāļiskās niedres vējā spītības statusā. Ne velti krājuma kompozīciju regulē gadskārtu ritmiskuma un atkārtotāšanās koncepts, ne velti tā atskaites punkts ir saules – mūžīgās saules – tēls.

Šis ir Salēja visdramatiskākais krājums. Tajā pasaules un cilvēka esības (vienīgās esības!) antagonismi atklājas gan slēptā, taču tomēr afišētā un nenoklusināmā dramatismā, dažviet padevības glēvumā, gan arī (un tas ir šī krājuma cilvēka lieluma iespējamības apliecinājums pat gauži kritiskos mirkļos!) cilvēka stoicisma un izturības, cilvēka gara humanistisko potenci nepieciešamībā. Tēlainībā Salējs ir kļuvis lakoniskāks – krājuma tēli ir gana reālistiski (it īpaši dabas redzējumā), taču ar nepārprotamu tiecību atsevišķo, īpatno pacelt arī simboliska izgaismojuma līmenī, tā iegūstot pārļaicīgu skatījumu. Lakonisms attiecināms arī uz dzejoļu kompakto kompozīciju, izvairoties no izvērstiem aprakstiem vai refleksijām, visu liriskajam “es” būtisko reducējot uz savu (!) dvēselisko atklāsmju skaidrību un tiešumu.

Krājumā iepriekšējam Salējam pat šķietami negaidīti ienāk arī neglītās estētikas tēli un ikdienišķās dzīves atribūti – romantiskais mīļums un labestīgums aizvirzījies perifērijā un to vietā parādījusies

skepse, dažviet pat rūgtums un nīgrums par pasaules un cilvēka esības negatīvajām izpausmēm. Taču būtu pārsteidzīgi apgalvot, ka jaunais Salēja krājums ir traģisks un drūms. "Tuvošanās" tik tiešām ir tuvošanās cilvēka dzīves ritējumam un pārmaiņām visā to komplicētībā un daudzveidībā, un ne velti krājumu caurstrāvo pirmajā lasījumā tikai aptuveni jaušamā mītiskā cikliskuma ideja, kas ir pamatā visai krājuma kompozīcijai (te reveranss krājuma sastādītājam Zanei Daugulei), kļūstot par centrālo stiegrojošo elementu pasaules nemītīgo pārmaiņu, izpausmju mijiedarbes un vienotības sakārtošanā un harmonizēšanā, ko, protams, veic krājuma liriskais "es".

"Tuvošanās" kopumā atklāj liriskā "es" šaubu, meklējumu un arī neziņas posmu, taču bez izmisuma vai padevības lāsta, noslēdzoties ar tāla ceļa, "elpas vienīgās" un gaisos aizejošas sirds tēlu akcentiem. "Tuvošanās" ir kā ievads, kā uvertūra tam citādajam Salējam, kuru mēs redzēsim viņa turpmākajos krājumos. Kādu? Tas, protams, paliek paša dzejnieka vērtību orientācijas un personiskās izturības ziņā, šobrīd piesakot vienīgi jaunu vektoru viņa dzejas veidolā. Taču būtiskākais, šķiet, jaušams jau šajā krājumā – tā ir nemītīga lielo nojēgumu meklēšana un nereti arī apliecināšana, atbildot uz eksistenciālajiem (tātad – mūžīgajiem) jautājumiem.

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/maris-salejs-dzejas-brizos-valoda-nodarbojas-ar-mani.a305672>

<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/maris-salejs-man-galvenais-ir-sadzirdet-sava-zina-dzejolim-jaizr.a113642>

<https://gramatasirmanilabakiedraugi.wordpress.com/2019/01/18/tuvosanas-maris-salejs>

Atslēgvārdi:

latviešu dzeja

Sigita Kušnere:

Zigmonte, Dagnija. Pavasara krustceles. Rīga : Latvijas Mediji, 2018. 320 lpp. ISBN 9789934155277.

Latvijas Mediji, kā ierasts, grāmatās izdod romānus, kuri savulaik turpinājumos publicēti laikrakstā "Latvijas Avīze" – šis darbs turpinājumos bija lasāms jau 1995. gadā. Pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu lasītājam rakstniece piedāvāja laikmetu atainojošu romānu par senču īpašumu atgūšanu un ar to saistītajām ieguvumu un zaudējumu sajūtu šūpolēm. Romāns uzrakstīts raitā valodā. Tēli, lai arī veidoti stereotipiski, uzrunā ar savu naivo tiešumu un atbilstību tiem ierādītajai lomai – strādīgi un klusi lauku darbarūķi, augstprātīgi un runātīgi pilsētnieki, kuri ieradušies kā lauku sētas īstenie saimnieki, lai arī šai zemei un mājām neapzinās nedz materiālo, nedz emocionālo vērtību. Romāna sižetu veido divas pamatlīnijas – māju līnija un mīlestības līnija. Galvenie varoņi – no divām pasaulēm nākošie pusaudži – gan cenšas izprast sevi un pasauli, gan izdzīvo pirmās mīlestības mulsumu. Veiksmīgas ir tēlu psiholoģiskā portretējuma ainās, kas veidotas līdzībās ar dabas norisēm.

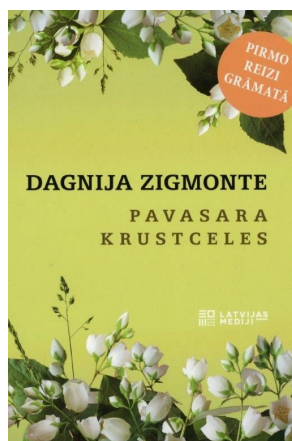
Laikmetā, kad cinisks nihilisms ir teju vai ikdiens, romāns ar klasiski laimīgām beigām un naivu ticību labajam, iespējams, ir tieši tas, kas lasītājiem ik pa laikam nepieciešams. Tomēr romāns nav salkana "lubene", tas ir veikli uzrakstīts stāsts par Latvijas ne pārāk seno pagātni – ar cerību par to, ka viss vēl var beigties labi...

<https://latvietelasa.wordpress.com/2019/01/13/romans-pavasara-krustceles-jeb-mes-paliks-kopa>

<http://lalksne.blogspot.com/2019/01/dagnija-zigmonte-pavasara-krustceles.html>

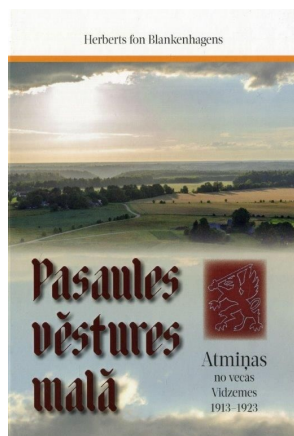
Atslēgvārdi:

latviešu romāni

Māra Grudule:

Blankenhagens, Herberts fon. Pasaules vēstures malā. Atmiņas no vecās Vidzemes, 1914–1923. Rīga : Madris, 2018. 254 lpp. ISBN 9789984310886.

Baltijas vācieša Herberta fon Blankenhagena (1892–1985) atmiņas pieder pēdējos gados kupli sazēlušajam memuārliteratūras klāstam. Tās var noderēt kā papildinājums laikmeta – 20. gadsimta sākuma dzīves mūsdienu Latvijas teritorijā – izziņai no vācbaltieša skatpunkta, līdzīgi kā pirms pāris gadiem klajā nākusī Ģertrūdes fon den Brinkenas grāmata “Nogrimusī zeme”.

Herberts fon Blankenhagens bērnības gadus ir pavadījis Akenstakas muižā Vidzemē, studējis lauksaimniecību un jurisprudenci Tartu Universitātē un strādājis par lauksaimnieku vairākās Vidzemes muižās līdz pat Otrajam pasaules karam. Līdzīgi daudziem citiem vācbaltiešiem arī Herberts fon Blankenhagens bija viens no piespiedu izceļotājiem 1939. gadā, piedzīvoja iesaukšanu Vācijas armijā un pēckara gados strādāja par tulku un krievu valodas skolotāju. 1947. gadā viņš apmetās uz dzīvi Ziemeļbavārijā un mūža pēdējos gadus pavadīja Minhenē. Grāmatā fon Blankenhagens plašāk pievēršas Tartu studentu dzīves tēlojumam, bet sniedz arī skatu uz vāciešu dzīvi Baltijā kopumā. Spraigas un lasīšanai aizraujošas ir Pirmā pasaules kara epizodes – fon Blankenhagens ir piedalījies cīņās Baltijas landesvēra sastāvā. Kaujas lauka pieredze atklāj karavīra ikdienas dzīvi no atpūtas brīžiem un rūpēm par bruņojumu un zirgiem un karavīru savstarpējo attiecību tēlojuma līdz detalizētiem kauju aprakstiem cīņās ap Rīgu. Lasītājam piedāvātās dokumentālās epizodes papildina galveno vēsturisko notikumu pārstāsts, nodrošinot iespēju izsekot Pirmā pasaules kara gaitai arī kopumā.

Memuāros Baltija atklājas kā daudz nacionāla telpa, precīzi raksturotas attiecības starp latviešiem, krieviem un vāciešiem, brīžam ar labsirdīgu humoru, brīžam ar ironiju tēlojot gan carisko birokrātiju, gan straujās, negaidītās varas maiņas, gan dažkārt visai nevarīgos pirmos latviešu saimnieciskos centienus savā valstī. Vēstījumā atklājas vācbaltiešu kā noslēgtas un pašpietiekamas kopienas dzīve, ciešās radniecīgās un biedriskās saiknes, kas kļūst izšķirošas psiholoģiskas krīzes brīžos, kā arī labvēlīgi augstprātīgā attieksme pret Baltijas pamatiedzīvotājiem. Tomēr fon Blankenhagena memuāri neietver tikai Baltijas sabiedrības vērojumus. Ar Rīgas un Vidzemes dabas un mazpilsētu ainavu starpniecību tie atklāj arī autora dziļo dzimtenes mīlestību. Un varbūt ļauj labāk saprast, kādēļ tik sāpīga daudziem vācbaltiešiem izvērtās savas dzimtenes atstāšana pirms Otrā pasaules kara.

Grāmatu latviešu valodā tulkojusi Indra Čekstere, tai pievienotas biogrāfiskas ziņas par memuāros minēto dzimtu locekļiem, kā arī izvērsti vēsturnieka Ginta Apala komentārs par vācbaltiešu lomu Baltijas vēsturē, it īpaši Pirmā pasaules kara laikā.

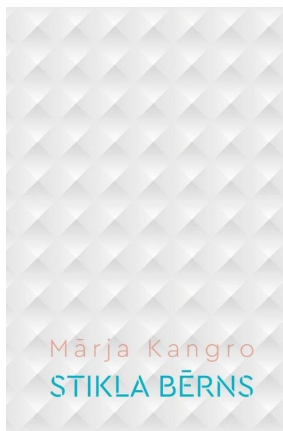
<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/augstak-par-zemi/vacbaltiesia-herberta-fon-blankenhagena-atminas-pasaules-vestures.a113664>

Atslēgvārdi:

autobiogrāfijas; Latvijas un Vācijas vēsture; vācbaltieši; muižniecība

Iesaka LU Humanitāro zinātņu fakultātes Baltu filoloģijas maģistra studiju programmas studenti

Liene Bokmane:

Kangro, Mārja. Stikla bērns. No igauņu val. tulkojusi Maima Grīnberga. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2018. 205 lpp. ISBN 9789984236872.

Viena no Baltijas valstu rakstniecēm, igauņu rakstniece, dzejniece un tulkotāja Mārja Kangro sevi atklājusi dokumentālā romānā "Stikla bērns". Notikumi romāna gaitā atspoguļo tā nosaukumu – tie ir emocionāli trausli un asi kā stikls. Savukārt visu notikumu centrā ir bērns, kuru rakstniece ilgi gaidījusi, bet galu galā uzzina par bērna nedziedināmo slimību un piedzīvo zaudējumu.

Kā mēs zinām apgalvot, ka būt amēbai nav laba esamība? Šis ir tikai viens no eksistenciālajiem jautājumiem, kuru rakstniece rosina pārdomāt caur saviem pārdzīvojumiem. Romāns veidots hronoloģiskā notikumu secībā ar loģisku pāreju arī uz pagātnes notikumiem, kas atklāj senākus ievainojumus. Izjūsts, detalizēts, eksplodējošs un vienlaikus pašironisks – šis darbs rada līdzpārdzīvojumu un neatstāj vienaldzīgu.

<https://www.delfi.lv/kultura/news/books/agonija-maza-zarcina-marias-kangro-romana-stikla-berns-recenzija.d?id=50092617>

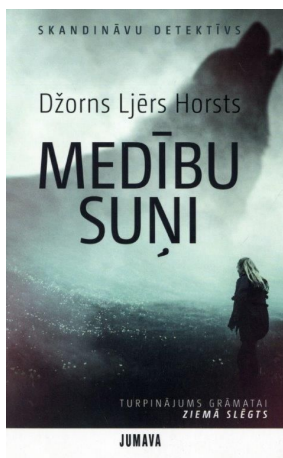
<http://lalksne.blogspot.com/2018/06/marja-kangro-stikla-berns.html><http://www.punctummagazine.lv/2018/05/30/aiz-stikla-sapem>

Atslēgvārdi:

igauņu daiļliteratūra; autobiogrāfijas

Skat. arī: <http://dom.lndb.lv/data/obj/file/22027983.pdf>

Estere Kalks-Ķere:

Horsts, Džorns Ljērs. Medību suņi. Rīga : Jumava, 2018. 270 lpp. ISBN 9789934203060.

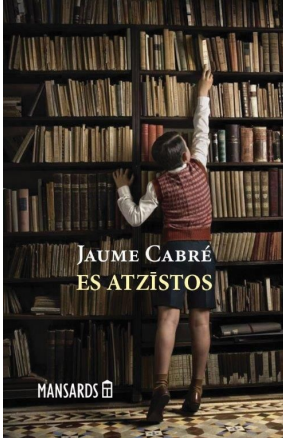
2018. gada izskaņā iznākusī Džorna Ljēra Horsta grāmata "Medību suņi" ir otrs rakstnieka latviski iztulkotais kriminālromāns (lasītājiem pagājušā gada sākumā bija iespēja iepazīties ar latviski tulkoto romānu "Ziemā slēgts"). Kaut gan "Medību suņi" ir jau rakstnieka astotā grāmata romānu sērijā par policistu Viljamu Vistingu, lasītājs romānu var baudīt, nezinot arī sērijas iepriekšējos notikumus, jo grāmatu iespējams lasīt kā autonomu darbu. Horsts romānā nepārtraukti maina skatpunktu no detektīva Vistinga uz viņa meitas, žurnālistes Laines, pozīciju, paralēli portretējot gan meitas un tēva, gan mediju un policijas attiecības. Romāna centrā izvirzīta pirms 17 gadiem izdarīta jaunas sievietes slepkavība. Ir iegūti jauni pierādījumi, lai lietu izskatītu vēlreiz, savukārt, atbildīgais policijas inspektors Vistings uz izmeklēšanas laiku tiek atstādināts no darba. Tādējādi Horsts ļauj ielūkoties apgrieztā situācijā, kad apsūdzētā krēslā sēž pats inspektors. Kaut gan priekšplānā ir viena slepkavība, tajā pašā laikā slepkavības pēdas pakāpeniski savijas ar vēl diviem noziegumiem. Jau no paša grāmatas sākuma bez vilcināšanās atklājas spraiga darbība, kas lasītāju ierauj noslēpumu un viltību virpulī. Jūtams, ka autors atrodas labi pazīstamā vidē, detalizēti un reāli aprakstot policijas darbu un izmeklēšanas gaitu. Tāpat grāmatā prasmīgi tiek uzturēta intriga, tādējādi radot lielisku lasāmvielu detektīvu mīļotājiem.

<https://www.tvnet.lv/6483483/jumava-izdod-jaunu-detektivu-medibu-suni>

Atslēgvārdi:

skandināvu literatūra; kriminālromāni

Ruta Kurpniece:

Kabrē, Žaume. Es atzīstos. No katalāņu valodas tulkojusi Dace Meiere. Rīga : Mansards, 2019. 880 lpp. ISBN 9789934122279.

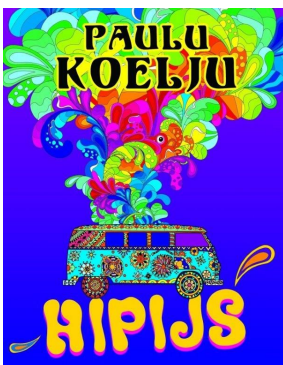
Romāns "Es atzīstos" ir latviešu lasītāja pirmā iepazīšanās ar katalāņu rakstnieku Žaumi Kabrē. Jāatzīst, ka šis nav no vieglākajiem iepazīšanās procesiem, varētu pat teikt, ka tas ir zināms izaicinājums, jo samezģlojumi un labirinti grāmatā ir krietnā slānī, taču, ja iemācās spēlēt pēc autora noteikumiem, paveras ar apbrīnojamu precizitāti izstrādāta pasaule, kura ievelk un liek izdzīvot sižetā atainoto. Vērā ņemama ir Kabrē spēja ievest domu labirintos, kur pirmās personas stāstījums nemitīgi mijas ar trešās personas stāstījumu pat viena teikuma ietvaros. Gluži organiski ir arī lēcieni no notikumiem 20. gadsimtā uz notikumiem 14. gadsimtā un atpakaļ. Romāna naratīvu var skaidrot trejādi: 1) tas ir stāsts par vijolmeistara Lorenco Storioni pirmo 1764. gadā izgatavoto vijoli, kura romāna gaitā ir klāt ne tikai fiziski, bet arī iegūst simbolisku nozīmi; 2) tas ir stāsts par kultūras vēstures profesora Adriā Ardevula dzīvi, par viņa garīgo un emocionālo stāvokli, par to, ko viņš mīl utt.; 3) tā ir Adriā atzīšanās vēstule viņa vienīgajai, īstajai mīlestībai Sārai, kas ietver ne tikai viņa, bet arī daudzas citas atzīšanās. Turklāt visi šie varianti ir pilnīgi precīzi! Kabrē "Es atzīstos" pavisam noteikti ir viens no spilgtākajiem 21. gadsimta sākuma romāniem, par ko liecina arī tā popularitāte nu jau visā pasaulē.

<http://www.la.lv/kada-jeqa-sedet-un-cikstet>

Atslēgvārdi:

mūsdienu katalāņu romāns

Madara Līgotāja:

Koelju, Paulu. Hipijs. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2018. 320 lpp. ISBN 9789984237138.

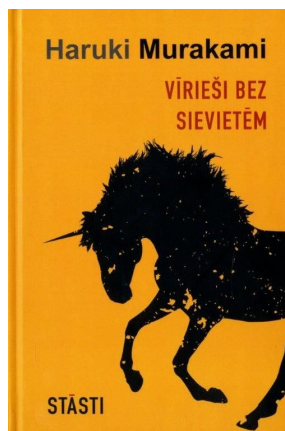
Pasaulslavenā brazīliešu rakstnieka Paulu Koelju jaunākajā grāmatā – autobiogrāfiskajā darbā "Hipijs" – vēstīts par iepriekšējā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem, kas ir laiks, kad pasaulē uzplaukumu piedzīvoja hipiju kustība. Starp brīvdomātājiem, prieka un miera sludinātājiem, brīvās mīlas, dabas un dažādu apreibinošu vielu cienītājiem sev vietu rod arī romāna galvenais varonis – jaunais brazīlietis Paulu. Vīrietis, kurš dzimtenē pieredzējis gan patiesa prieka un baudas mirkļus, gan nāves bailes, vientulību un izolētību, nolemj sākt jaunu posmu savā dzīvē, dodoties uz Eiropu. Tur viņš sastop Karlu – holandiešu meiteni –, kas līdzīgi kā Paulu atrodas savas īstenās būtības un aicinājuma meklējumu sākumposmā. Abi jaunieši nolemj doties tūkstošiem kilometru garajā ceļojumā ar Maģisko autobusu, kas, caurbraucot Amsterdamai, Stambulai, Teherānai, Kabulai un Deli, nonāk galamērķī – garīgo meklējumu tempļī Nepālā. Lasītājiem ir iespēja izdzīvot divu jaunu cilvēku iemīlēšanās un pašizziņas stāstu, kas neatgriezeniski izmaina viņu dzīvi, uzskatus un personību. Grāmata ieteicama visiem Koelju daiļrades cienītājiem, kā arī tiem, kuri vēl tikai meklē mīlestību, piedošanu, brīvību un Dievu – vērtības, kas atrodamas vietā, kur debesis sastop zemi jeb cilvēka sirdī.

<https://menessmeitens.lv/2019/01/16/hipijs-by-paulu-koelju>

Atslēgvārdi:

mūsdienu brazīliešu romāns

Undīne Kalniņa:

Murakami, Haruki. Virieši bez sievietēm : stāsti. Rīga : Zvaigzne ABC, 2018. 239 lpp. ISBN 9789934078170.

Pie lasītājiem 2018. gada nogalē atceļojusi japāņu rakstnieka Haruki Murakami jaunākā stāstu grāmata. Latviešu lasītājiem jau iepriekš zināms autora vārds ar tādām ievērojamām grāmatām kā triloģija "1Q84", "Kafka liedagā", "Dejo, dejo, dejo" u. c. Šoreiz Murakami piedāvā septiņus stāstus, kuru galvenie varoņi ir visdažādākie virieši. Uz Japānas pilsētvides un kultūras fona autors atklāj reālas ikdienas dzīves situācijas, kurās visi virieši ir bijuši saistīti ar sievietēm – sievietēm, draudzenēm, mīļākajām, svešiniecēm, klientēm utt. –, bet tās dažādu iemeslu dēļ zaudējuši. Rakstnieks, būdams vīrietis un līdz ar to labi izprotot citus vīriešus, pats sajūtami līdzdarbojas savos stāstos gan kā tilts no stāsta uz lasītāju, gan arī kā daļa no stāsta. Parasti un neparasti personāži, mazliet mistikas elementu, bet tie visi ir saistīti ar mīlestību, kas ir gan īslaicīga un visai primitīva, gan arī ilgstoša un patiesi dziļa. Visos stāstos iezīmējas zaudētas mīlestības jūtu motīvs, turklāt katram no varoņiem to nācies zaudēt citādi – vienam sieva mirst, citam nākas no tās šķirties, vēl kādam šīs jūtas saistās ar jaunību, bet vēl citam ar bezgalīgi traģisku mīlestību un salauztu sirdi. Vēstījumā nav patosa, toties atklātas skarbās dzīves reālijas, kas liek aizdomāties. Iekļaujot sev raksturīgos stila elementus un visai neparastas dīvainības, autoram izdevies atklāt un parādīt vīriešu iekšējo pasauli, vīriešu un sieviešu savstarpējās attiecības, un arī to izraisītās sekas.

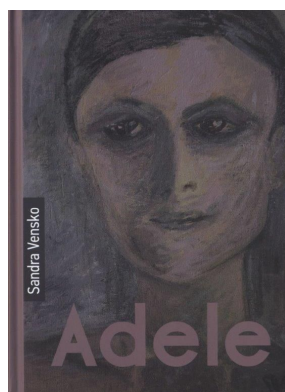
http://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/146488-viriesi_bez_sievietem.html

<https://www.tvnet.lv/6466356/viriesi-bez-sievietem-jauna-murakami-gramata>

Atslēgvārdi:

japāņu literatūra; stāsti; vīriešu un sieviešu attiecības

Anna Freiberga:

Vensko, Sandra. Adele. Red. Gundega Blumberga. Rīga : Dienas Grāmata, 2019. 328 lpp. ISBN 9789934546723.

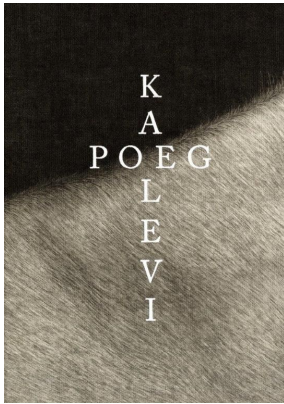
"Adele" ir Latvijā pazīstamās dzejnieces, prozaikā un dramaturģes Sandras Vensko otrais romāns. Romāna centrā ir sieviete vārdā Adele, kas mēģina saprast savas dvēseles sāpes, apzinot dzīves lielākos pārdzīvojumus, pieļautās kļūdas, psiholoģiskās traumas un attiecības ar līdzilvēkiem. Romāna galvenās varones nostāju atklāj katrs notikums, ko sieviete atminas vai izdzīvo tagadnē – bērnībā pārdzīvotā seksuālā vardarbība, dusmas, sarežģītās attiecības ar māti alkoholiķi, mīļās vecmāmiņas atbalsts, seksualitātes apzināšanās un tās aplāpēšana, pakļaušanās un spīts, ilgas pēc normālas ģimenes un vientulība, kas sievieti pavada teju vai visu mūžu. Vislielākā Adeles vilšanās un bailes ir vīrieši, kas darījuši viņai pāri gan fiziski, gan emocionāli. Adele cīnās ar sevi un savu dzīvi, mēģinot nepadoties un remdēt savu histērisko raksturu, līdz sajūt – pienācis laiks ļauties brīvībai.

<http://www.dgramata.lv/dg-izdotas-gramatas/dailliteratura/originalliteratura-latviesu/romani/adele>

<http://www.la.lv/skita-ka-pati-partopu-par-adelu>

Atslēgvārdi:

latviešu romāni

Kreicvalds, Frīdrihs Reinholds. Kalevdēls : igauņu tautas eposs. No igauņu valodas tulkojis Guntars Godiņš. Rīga : Neputns, 2018. 332 lpp. ISBN 9789934565540.

2018. gada rudenī igauņu rakstnieka un folklorista Frīdriha Reinholda Kreicvalda eposs "Kalevipoegs", kas vēsta par valdnieka Kaleva dēla – spēkavīra Kalevdēla jeb Kalevipoega – varoņgaitām, latviski iznāca jaunā tulkojuma versijā – "Kalevdēls". Eposs balstās igauņu folklorā, tomēr lielāko daļu teksta ir izveidojis pats Kreicvalds. Nu to no jauna atdzejojis un sastādījis viens no Latvijas izcilākajiem tulkotājiem un atdzejotājiem – Guntars Godiņš, kurš dāvina jauno "Kalevdēla" tulkojumu Latvijai un Igaunijai to simtgades svinībās.

Atbildot uz jautājumu, kāpēc eposu vajadzēja tulkot vēlreiz, noteikti uzsverams, ka jaunas tulkojuma versijas literatūrā ir nepieciešamas gan valodas un sabiedrības attīstības un pārmaiņu dēļ, gan arī, lai aktualizētu senāk iznākušus nozīmīgus literāros darbus. Katrs tulkojums ir jauna iedziļināšanās un meklējumi grāmatas un tās autora kultūrtelpā. Līdz šim "Kalevdēlu" latviešu valodā tulkojuši Rainis un Elīna Zālīte, tomēr eposs nav ticis iztulkots pilnībā – Rainis pieļāvis kļūdas, tulkojot to no vācu valodas, bet Zālīte izvairījies tulkot vietas, kur atainotas tā laika sabiedrībai morāli nepieņemamas ainas, piemēram, izlaižot lamuvārdus vai pārveidojot konkrētas teksta vietas. Pirmajos "Kalevdēla" tulkojumos neesot ievēroti arī igauņu tautasdziesmu uzbūves principi, kā arī pietrūcis skaidrojošo komentāru, kas nu ievērojami papildināti un atrodami grāmatas beigās. Pats eposs jaunajā atdzejojumā ir mainījis noskaņu un kļuvis apjomīgāks. Godiņš ir precizējis vārdu nozīmes un kārtību dzejas rindās, kā arī pievērsis lielu uzmanību valodas muzikalitātei. Tulkotāja papildinātie komentāri sniedz plašāku ieskatu folklorā, un rada lielāku skaidrību par Kreicvalda iekļautajiem aizguvumiem no somu mitoloģijas vai ģeogrāfiskajām niansēm.

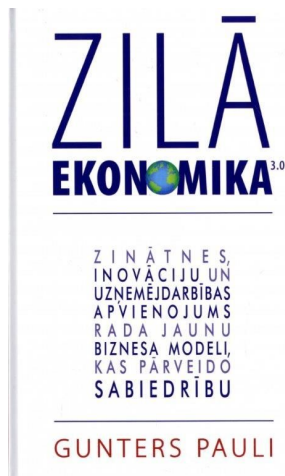
<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/kalevdels-igauņu-tautas-lielais-stasts-latviski.-stasta-tulkotaj.a109996>

Atslēgvārdi:

igauņu episkā dzeja

Skat. arī: <http://dom.lndb.lv/data/obj/file/23918087.pdf>

Ieva Kraukle:

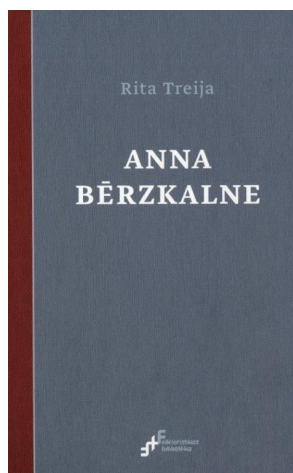
Pauli, Gunters. Zilā ekonomika 3.0 : zinātnes, inovāciju un uzņēmējdarbības apvienojums rada jaunu biznesa modeli, kas pārveido sabiedrību. Rīga : Zvaigzne ABC, 2018. 319 lpp. ISBN 9789934079351.

Grāmatas mērķis ir iedvesmot cilvēkus, piedāvājot revolucionāras ilgtspējīgas inovācijas. Gunters Pauli vienkāršā un iedvesmojošā veidā atklāj, kā ikvienā cilvēkā var atmodināt uzņēmēja garu, izmantojot vietējo apstākļu un resursu sniegtās iespējas, un iepazīstina ar jaunu uzņēmējdarbības modeli, kas veido Zilās ekonomikas pamatus. Tā ir motivējoša grāmata uzņēmējiem, kas vēlas attīstīt ilgtspējīgu ražošanu. Grāmatā minēti arī vairāki piemēri ar uzņēmējdarbības iespējām.

http://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/172760-zila_ekonomika_3_0.html

Atslēgvārdi:

inovatīvā uzņēmējdarbība; vides ekonomika; dabas resursi; ilgtspējība

Treija, Rita. Anna Bērzkalne. Rīga : Zinātne, 2018. 302 lpp. ISBN 9789934549694.

Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves publicējumu sērijā "Folkloristikas bibliotēka" klajā nākusi Ritas Treijas zinātniskā monogrāfija "Anna Bērzkalne". Grāmata veltīta latviešu folkloristikas vēsturē ļoti nozīmīgai personībai – tautasdziesmu pētniecei, Latviešu folkloras krātuves izveidotājai un pirmajai vadītājai Annai Bērzkalnei (1891–1956). Monogrāfijā apkopota Bērzkalnes profesionālā darbība un starptautisko sakaru iespāids uz folkloristikas nozares attīstību Latvijā. Grāmata būs vērtīga lasāmviela ne tikai folkloras un kultūras nozaru pārstāvjiem, bet arī ikvienam, kurš interesējas par tradicionālo kultūru un latviešu folkloru.

<http://lfk.lv/Annai-Berzkalnei-veltits-petijums>

http://www.zinatnesgramatas.lv/lv/anna-b%C4%93rzkalne--autore-rita-treija_-s%C4%93r--folkloristikas-bibliot%C4%93ka

Atslēgvārdi:

folkloristikas vēsture; Latviešu folkloras krātuve

Lauma Muskare:

Rītups, Arnis. Sarunas ar filozofiem. Rīga : Rīgas Laiks, 2018. 327 lpp. ISBN 9789934880209.

Žurnāla "Rīgas Laiks" izdevējs un filozofs Arnis Rītups grāmatā apkopojis daļu no savām sarunām ar filozofiem, kuri pārstāv dažādus filozofijas virzienus un skolas. Lai gan sarunas iepriekš bijušas publicētas žurnālā "Rīgas Laiks", grāmatā tās ir papildinātas un lasāmas izvērstākā formā.

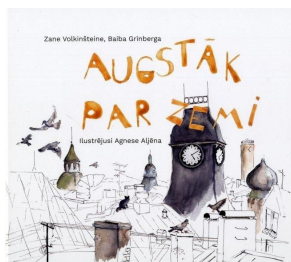
Sarunās tiek skarti ne tikai filozofijā nozīmīgi jautājumi, bet arī tēmas, kas būtiskas ikvienam. Tie ir jautājumi par dzīves jēgu, domāšanu, Dievu, filozofijas nozīmi. Šīs sarunas var kalpot par ieskatu filozofijā, kaut gan atklāj tikai nelielu daļu no jautājumiem, ar kuriem nodarbojas filozofijas nozare. Ikviens, kurš vēlas domāt un saprast, aicināts iejusties sarunbiedru lomā.

Atslēgvārdi:

filozofija; filozofi; sarunas

Anita Smeltere:

Volkinšteine, Zane. Augstāk par zemi. Ilustrāciju autore Agnese Aljēna. [Jaunsvirlauka] : Droši un koši, 2018. 60 lpp. ISBN 9789934856563.

Grāmata ir domāta ģimenēm un skolas vecuma bērniem, tomēr saistoša būs ikvienam. Autores runā par kultūras mantojumu, uzsverot, ka visi mākslas un zinātnes veidi ir savstarpēji saistīti. Izdevums vienlaikus ir gan uzziņu literatūra Rīgas iepazīšanai, gan izklaidējošs stāsts par savstarpējām attiecībām ģimenē. Stāsta varoņi atklāj daudz jauna par arhitektūru, vēsturi un citām jomām, kas saistītas ar namu funkcijām, taču lasot var uzzināt arī par šajās ēkās mitušajiem vai joprojām dzīvojošiem ļaudīm. Piemēram, stāstā par Alises ielas Ūdenstorni var izdziedāt ansambļa "Baložu pilni pagalmi" dziesmu "Zabete baro baložus" un uzzināt par citām mūzikas izdevniecības "Tornis" grupām, kas šajā ielā pinkainām galvām trokšņojušas. Autores piedāvā arī paraudzīties plašāk uz dažādos laikos tapušu kanonisko Rīgas pilsētas panorāmu. Kādreizējā Ata Ķeniņa ģimnāzijas ēka, kuru projektējuši divi spilgti 20. gadsimta pirmās puses latviešu arhitekti Konstantīns Pēkšēns un Eižens Laube, stāstā nosaukta par Pūķa pili. Vai tie pūķi būtu skolotāji? Šī ir spilgtākā publiskā nacionālā romantisma ēka Rīgā un tās īpašā vērtība – kopš celšanas laika nams nav mainījis savu funkciju – tur joprojām atrodas skola, un varbūt mīt arī kāds pūķis. Vai zināt, kas ēkā saimnieko pašlaik? Iepriecinoši, ka grāmatiņa rāda – Latvijas Kultūras kanons nav pasīva vērtību kopa, bet būtiska un dzīva kultūras vēstures mantojuma daļa.

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/augstak-par-zemi-gramata-berniem-rigas-iepazisanai.a301390>

<https://www.delfi.lv/kultura/news/cultureenvironment/izdota-gramata-ģimenem-augstak-par-zemi-celvedis-rigas-tornu-iepazisanai.d?id=50736397>

Atslēgvārdi:

kultūras mantojuma vēsture bērniem; Rīgas arhitektūra

Toms Herings:

Portrets Latvijā. 20. gadsimts. Sejas izteiksme. Sastādītāja Ginta Gerharde-Upeniece. Rīga : Latvijas Nacionālais mākslas muzejs : Neputns, 2018. 656 lpp. ISBN 9789934538230.

Apjomīgais izdevums ir veltīts lielākajam Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Latvijas simtgades izstāžu kopumam un ar to saistītajam projektu ciklam. Vērienīgās izstādes iecere, iespējams, šeit izpaužas vispilnīgāk. Pirmkārt, grāmata ir katalogs ar apjomīgu ilustrāciju klāstu, kuru papildina izvērsti apraksti. Vienlaikus tā ir uztverama arī kā analītisku rakstu krājums, kur iekļauti labi pazīstamu autoru raksti par portreta žanra attīstību un savdabību 20. gadsimta Latvijas kultūrtelpā. Dace Lamberga to vērtē caur mākslinieku pašportretu analīzi. Eduards Kļaviņš un Pēteris Bankovskis sniedz pārskatu par nozīmīgākajām pārmaiņām portretmākslā un iezīmē latviešu mākslas vides reakciju uz mainīgajiem apstākļiem Latvijā un pasaulē. Inta Pujāte un Laima Slava caurskata fotoportreta attīstību. Jānis Kalnačs piedāvā saistošu skatījumu uz laikmeta griežos Latvijai zudušiem mākslas darbiem, bet Natālija Jevsejeva izdevumu papildina ar mazāk pētīto satīras žanra pārskatu. Grāmata piesaista uzmanību arī ar kvalitatīvo māksliniecisko noformējumu.

<http://www.lnmm.lv/lv/apmekle/izstades/3977-portrets-latvija-20-gadsimts-sejas-izteiksme>

<http://neputns.lv/book/portrets-latvija-20-gadsimts-sejas-izteiksme>

<https://www.lu.lv/en/szf/par-mums/ul-media/news/zina/t/45664>

Atslēgvārdi:

latviešu portrets; pašportrets; portretu fotogrāfija; karikatūra; 20. gadsimta latviešu māksla

Zilgalvis, Jānis. Sakrālās arhitektūras un mākslas mantojums vēsturiskajā Rīgas rajonā un Jūrmalā. Māksliniece Inta Sarkane. Rīga : Neputns, 2018. 287 lpp. ISBN 9789934565595.

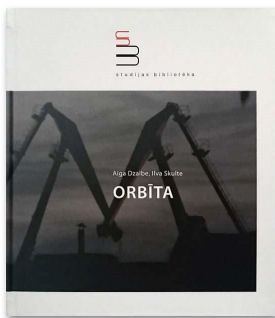
Apgāda "Neputns" sērijas "Mākslas pieminekļi Latvijā" devītais izdevums veltīts arhitektūras un mākslas mantojumam Rīgas apkaimē un Jūrmalā. Grāmatā iekļautas ziņas par luterāņu, katoļu un pareizticīgo dievnamiem un lūgšanu namiem – kopskaitā dokumentēti 32 objekti. Izdevums bagātīgi ilustrēts ar vēsturiskiem zīmējumiem, melnbaltām un krāsu fotogrāfijām, kā arī ēku plāniem, kas ļauj pilnvērtīgi izsekot dievnamu vēsturei no tapšanas līdz mūsdienām. Grāmatā iekļautas izsmeljošas dokumentālās un vizuālās ziņas par baznīcu apdari, mākslas un amatniecības priekšmetiem – gan tiem, kas atrodas dievnamos, gan tiem, kas savulaik nodoti muzejiem. Grāmatu papildina izmantoto avotu un literatūras saraksts, kā arī terminu vārdnīca un personu rādītājs. Līdz šim sērijā "Mākslas pieminekļi Latvijā" iznākušas grāmatas par sakrālās arhitektūras un mākslas mantojumu Daugavpils rajonā (2006), Valmieras rajonā (2010), Rīgā (2010), Rēzeknes rajonā (2011), Preiļu rajonā (2013), Zemgalē (2015), Krāslavas rajonā (2015) un Jēkabpils un Aizkraukles rajonā (2018).

<https://www.lu.lv/en/izstrade/bvef/news/ul-media/news/zina/t/46543>

Atslēgvārdi:

Latvijas dievnamu; sakrālā arhitektūra; sakrālā māksla

Līga Goldberga:

Dzalbe, Aiga, Skulte, Ilva. Orbīta. Rīga : Neputns, 2018. 132 lpp. ISBN 9789934565519.

Apgāda "Neputns" sērija "Studijas bibliotēka" papildināta ar mākslas zinātnieces Aigas Dzalbes un mediju teorētiķes un literatūrkritiķes Ilvas Skultes grāmatu par tekstgrupu "Orbīta". Izdevums iepazīstina ar "Orbītas" rašanos un radošo darbību, tās vietu Latvijas laikmetīgās mākslas telpā. Grupas kodols ir Aleksandrs Zapoļs, Sergejs Timofejevs, Artūrs Punte, Vladimirs Svetlovs. Tās darbība ir performatīva un multimediāla, verbāla un vizuāla. Projektu pamatā ir dzeja un tās robežu paplašināšana, poētikas rašana dažādos, pārdomāti atlasītos medijos. "Orbīta" rada starpdisciplinārus projektus, par kuriem autores grāmatā izvēlējušās runāt, sistematizējot tos kā vārdnīcas šķirkljus ar burtu M: Millenium, Moments, Modalitāte, Mijiedarbība, Medijs, Metode u. tml. Šāda pieeja izvēlēta, atsaucoties uz vāku rotājošo kadru no Sergeja Timofejeva 2007. gadā tapušā video darba "Viena burta dzejolis". Kā "Studijas bibliotēkas" sērijā ierasts, arī šajā izdevumā līdzās pētnieciskajai interpretācijai ir lasāmas sarunas ar māksliniekiem. Abi tekstu veidi viens otru papildina – akadēmiskais akcents rada kontekstuālo bāzi, atklāj "Orbītas" lomu gan Latvijas laikmetīgajā mākslā, gan skata to plašākā mērogā, savukārt intervijas ļauj tuvāk iepazīt māksliniekus un atklāj viņu pārdomas par savu darbību. Noslēgumā izlasāmas "Orbītas" un tās pamatsastāva dalībnieku biogrāfijas. Grāmata ir rosinoša un bagātīgi ilustrēta.

http://neputns.lv/book/orbita/#.XFk_Fs2xUuU

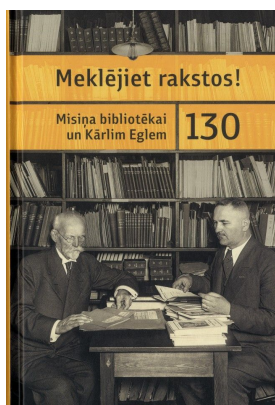
<https://klasika.lsm.lv/lv/raksts/pasaza/ilvas-skultes-un-aigas-dzalbes-petijums-orbita.a113733>

Atslēgvārdi:

laikmetīgā māksla un dzeja; Latvijas mākslinieki

Skat. arī sadaļā: lesaka LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas mācībspēki

Elita Vīksna:

Meklējiet rakstus! : Misiņa bibliotēkai un Kārlim Eglem 130 : rakstu krājums. Sastādītāja un zinātniskā redaktore Ineta Kivle. Rīga : Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2018. 319 lpp. ISBN 9789934183683.

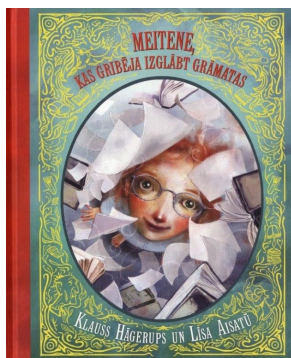
Neilgā laika periodā Latvijas bibliotekāru sabiedrība piedzīvojusi divas skaistas 130 gadu jubilejas – gan Misiņa bibliotēkai (2015), gan daudzpusīgajam latviešu kultūras darbiniekam Kārlim Eglem (2017). Šiem notikumiem par godu organizētas divas starptautiskas zinātniskas konferences. Krājumā iekļauti konferencēs izskanējušie Latvijas, Lietuvas, Somijas un Polijas autoru raksti, kas skar gan Latvijas grāmatniecības un bibliotēku vēstures jautājumus, gan bibliotēku nozares speciālistu devumu un kultūras kontaktus. Izdevuma pirmajā daļā rakstu tematika saistās ar Misiņa bibliotēku, tās vēsturi, attīstību un kolekcijām, otrajā daļā uzmanība pievērsta Kārļa Egles personībai un profesionālajai darbībai, savukārt trešajā daļā līdzās pašmāju speciālistu apcerēm par pētnieciskā darba iespējām, ko sniedz Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas krājums, iekļauti ārvalstu pētnieku raksti par starpkultūru kontaktiem. Izdevums būs saistošs gan nozares profesionāļiem, gan tiem, kuri interesējas par Latvijas kultūras un zinātnes vēsturi. Kādu vairāk uzrunās raksti par Misiņa bibliotēkas krājuma aspektiem – rokrakstiem, 17. gadsimta latīņu tekstiem, mājturības izdevumiem un digitālajām kolekcijām, citus ieinteresēs atklājumi Kārļa Egles arhīva materiālos vai pētījumi par latviešu un lietuviešu kultūras sakariem ar poļu, indiešu, krievu, ukraiņu kaimiņiem. Man vislielākais atklājums bija raksti par divām izcilām kultūras personībām – vācbaltieti Maiju Rēdlihu (*May Redlich*), vienu no pirmajām profesionāli izglītotajām Latvijas bibliotekārēm, Misiņa bibliotēkas pārziņa Kārļa Egles palīdzi, un Jāni Jaunzemi, nozīmīgu etnogrāfiskā mantojuma apzinātāju un popularizētāju Latvijā 20. gadsimta 30. gados. Lielāko daļu publikāciju sagatavojuši bibliotekārajā sabiedrībā labi pazīstami Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas un Latvijas Nacionālās bibliotēkas pētniecības darba speciālisti un citi grāmatzinātnes un bibliotēku vēstures pārzinātāji.

<https://www.lu.lv/par-mums/lu-mediji/zinas/zina/t/45930>

Atslēgvārdi:

Misiņa bibliotēka; Kārlis Egle; Latvijas grāmatniecības vēsture

Anda Saldovere:

Hāgerups, Klauss, Aisatū, Līsa. Meitene, kas gribēja izglābt grāmatas. No norvēģu valodas tulkojusi Marta Roķe. Rīga : Zvaigzne ABC, 2019. 54 lpp. ISBN 9789934079047.

Brīnišķīga un saistoša grāmatiņa mazajiem lasītājiem, ko nav iespējams neieteikt arī... pieaugušajiem grāmatmīļiem! Sižets gaužām vienkāršs, bet vienlaikus tik bezgala sirsnīgs, ka saistīs "savējo auditoriju", piemēram, ar rakstnieka inteligento un izprotošo attieksmi pret grāmatām un bibliotēkām kopumā. Kādam liktenim lemtas grāmatas, kuras grāmatu krātuvēs glabājas jau sen un to lapas padzeltējušas...? Varbūt tās piedzīvojušas savu pēdējo iespaidumu, īsto vai vienīgo lasītāju tā arī nesastopot? Ar mazas, lasītkāras meitenes palīdzību, turklāt caur nelielu piedzīvojumu intrigu, rakstnieks piedāvā interesantu risinājumu. Un, protams, – ne bez tikpat lasītkāras un dzīvesgudras bibliotekāres iesaistes! Vai gan mūs, bibliotekārus un bibliotēku draugus, ik pa laikam nesāpina doma par grāmatu pārpilnajiem plauktiem – laikā, kad izdevniecību bizness plaukst, grāmatu klāsts pieaug gan veikalos, gan bibliotēkās, taču bibliotēku un grāmatveikalu telpas nav bezgalīgas... Un kas šādā situācijā gan grāmatas, gan mūs pašus varētu glābt? Ja nu vienīgi... no mūsu dzīves nezučis tādas jaukas mazas meitenes un viņu draudzenes – gudrās bibliotekāres –, kuras risinājumu radīs vienmēr!

Atslēgvārdi:

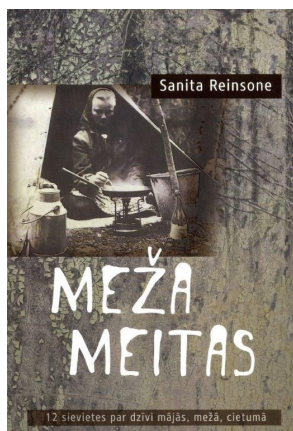
norvēģu stāsti bērniem

Iesaka Liega Piešiņa – tematiska grāmatu kopa par pretošanās kustību

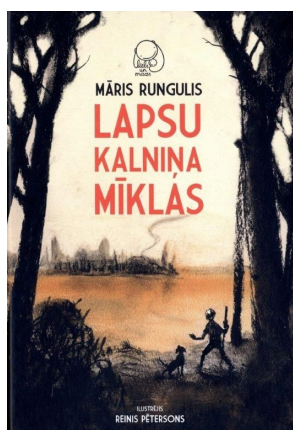
Pēdējos gados akadēmisko vēsturnieku aprindu diskusijās ir izteikti ļoti atšķirīgi un pretrunīgi viedokļi par pretošanās kustības, īpaši partizānu, darbības izvērtēšanu Otrā pasaules kara gados.

Kamēr profesionāli vēsturnieki strīdas un diskutē par dažādu jēdzienu interpretēšanu, vēstures interesenti ir nonākuši pie secinājuma, ka par primāro pretošanās kustības izpratnē jāizvirza nevis pati pretestība, bet gan tās mērķis. Latvijas vēstures zinātnē 20. gadsimta 90. gados sākotnēji nostiprinājās uzskats par pretošanās kustības neviendabību, kā galvenos tās spēkus izdalot nacionālo un padomju pretošanās kustību. Dažādība vēsturnieku uzskatos un pozīcijās arvien vairāk mudināja interesentus pievērsties izpētei un izziņāt personisko kara laika pieredzi. Visdažādāko paaudžu un uzskatu vēsturnieki pētījumos, monogrāfijās, rakstos un diskusijās oponenta un oponente viens otra viedoklim, tomēr Atmosferas laika nevardarbīgās pretošanās pieredze likusi aizdomāties par pašu varonības jēdzienu. Par tiem, kuri ziedoja brīvību un dzīvību par savu pārliecību, iesaistoties pretošanās kustībā un kļūstot, piemēram, par partizāniem.

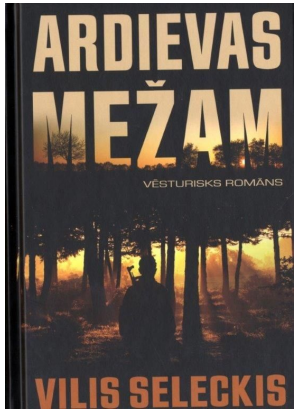
Kāpēc Latvijā ir vairāk nekā 600 piemiņas vietu, kas atgādina par mūsu tautas ciešanām, bet varonību apliecinošas piemiņas vietas – vien aptuveni simts? Tieši tāpēc izlēmu šajā "Literatūras ceļveža" numurā izcelt trīs grāmatas, kuras no dažādiem skatpunktiem pievēršas partizānu kustībai pēc Otrā pasaules kara. Lai arī jums ir vēlme izziņāt un no jauna atklāt maz zināmās lappuses Latvijas vēsturē!

Reinsone, Sanita. Meža meitas : 12 sievietes par dzīvi mājās, mežā, cietumā. Rīga : Dienas Grāmata, 2015. 363 lpp. ISBN 9789984887821.

Rungulis, Māris. Lapsu kalniņa mīklas : vēsturisks detektīvistāsts bērniem. Rīga : Liels un mazs, 2014. 246 lpp. ISBN 9789984820941.

Seleckis, Vilis. Ardievas mežam : vēsturisks romāns. Rīga : Zvaigzne ABC, 2016. 431 lpp. ISBN 9789934058011.